

**DEBAT: «PERSPECTIVES
DEL SEGLE XXI:
POBLACIÓ, SOCIETAT I PAÍS»,
23 DE MAIG DE 2005**

MODERADOR (RICARD GUERRERO): Obro el col·loqui a les persones aquí presents, per si volen fer algun comentari general directe.

ALBERT BALCELLS: Naturalment en un debat com aquest hi ha el risc de la improvisació, però evidentment quan un sent parlar uns col·legues té l'instint de voler dialogar amb ells. Jo crec que aquesta iniciativa d'establir aquest debat és molt útil, o hauria de ser molt útil, perquè si l'Institut és sentit només en tant que federació d'activitats acadèmiques, aquest debat forma part, diríem, dels seus trets diferencials. Però també, al mateix temps que ho celebro, crec que he de dir una cosa, que tots estem pensant, i és que en aquest debat estan presents menys de la quarta part de les persones que formen part del cens d'un ple normal de l'Institut, i en canvi em sembla que té un interès especial; i això potser és la manifestació més clara d'un fet que Reguant ens ha expressat, que estem molt tancats cadascun de nosaltres en la seva disciplina, sense comprendre que d'aquest diàleg sorgeix un enriquiment de la nostra mateixa especialització. Aleshores jo el que voldria dir, seguint el discurs de la taula, és que —i no tinc més remei que parlar d'història, perquè el nostre sociòleg ha estat molt historiador—, primer de tot, l'Estat espanyol va ser molt eficaçment nacionalitzador anticatalà, contràriament a la tesi de la feble capacitat nacionalitzadora de l'Estat espanyol, que aconsello que es plantegi, generada per historiadors catalans, que ha agradat molt a Madrid, i això sol ja ens hauria de crear alerta.

Jo crec que, al contrari, quan Pompeu Fabra, encara infant, comença la seva carta des de l'estiuieg i parla dels seus parents i comença escrivint en castellà i diu: home, no, això no ho puc fer, si parlo sempre en català, i comença a escriure les seves cartes familiars en català, hi ha dos fenòmens alhora: d'una banda, evidentment, aquest infant que fa

una cosa així, encara que no hagi llegit el *Canigó* de Verdaguer, a la Renaixença —perquè, si no, no s'atreviria a fer aquesta gosadia—, però, de l'altra, és la gran eficàcia d'un procés de descatalanització, de crear una diglòssia, en la qual el català estava en grandíssim perill; així doncs, jo crec tot el contrari: l'Estat espanyol va ser molt eficaç en la descatalanització.

Amb això es crea un mite —estic contentíssim; no hi ha hagut a l'Europa mediterrània un altre poble que davant d'una situació així hagi reaccionat com el català—; és a dir, quan França perd a Sedan davant de Prússia, més de la meitat dels infants francesos no parlaven francès, i el que hi ha no és un 98 en una lliga regionalista, en una regió catalanista, sinó que hi ha en definitiva la incapacitat de l'occitanisme per a passar a la creació d'un regionalisme polític viable, com serà després el català. A Itàlia parlaven italià només els de la Toscana, o sigui que en el moment de la unificació hi ha un problema de diversitat lingüísticocultural terrible. Ja sé que són mons molt diferents, però vull dir que el fet és que els catalans responen a la seva minorització amb un complex de superioritat, que, com tots els complexos, té aspectes negatius, però que és una solució d'emergència.

Aquesta solució, aquest complex de superioritat, és el Noucentisme, del qual l'Institut és directament fill, perquè l'Institut i el Noucentisme són el mateix. De manera que, és clar, el que hi ha és la creació d'una mena d'autoestima que avui dia resulta sorprenent, perquè pensem que al mateix temps que es crea l'Institut hi ha un fet que nega completament el missatge de civisme, de superioritat civilitzadora, de convivència, que és la Setmana Tràgica, i això deixa molt demoralitzada la societat. Després vindrà el pistolisme, és a dir, en plena Mancomunitat, creant xarxa telefònica, institucions de cultura i d'ensenyament. És l'època en què mataven pels carrers, o sigui que hi ha un grau de violència a la histò-

ria de Catalunya contemporània terrible. Tres guerres civils, les tres guerres carlines del segle XIX, a part de totes les revoltes, més urbanes, més el que ha estat el segle XX. Llavors, en aquest nou fènix que ens ha dibuixat el professor Giner, crec que hi ha un episodi molt clar: al final del franquisme, quan érem estudiants demanàvem una càtedra de català, i vam haver de veure com assemblees d'estudiants patien la ressaca del 1968, sense que hi hagués hagut un 1968 aquí, ja que deien que això del català era la llengua de la burgesia, o al revés, que parlessin castellà a les assemblees.

SALVADOR GINER: Bandera Roja, ho deia això.

ALBERT BALCELLS: I això passava fins i tot a la universitat més catalanista, que era la nova, a Bellaterra. Aleshores realment el perill de desballestament del país era molt gran, i jo crec que encara estem en allò, malgrat que després hi va haver tot un procés en què la recuperació nacional va aparèixer, inseparable de la democràcia i de la lluita per la justícia social. Aleshores a mi em sembla que actualment no tenim aquell grau de violència social amb què es va fer aquest país, la qual cosa en principi és molt positiva. D'una banda, es desballesta la indústria pesant, està en qüestió la burocràcia centralitzada de l'Estat i estem en una època en què algú diu que la nova etapa de les noves tècniques de comunicació el que està afavorint és una *reedició* d'allò que Pierre Vilar havia dit del capitalista lil·liputenc català del segle XVIII, o sigui que hi ha possibilitats que les petites empreses, segons com s'organitzin, tinguin una viabilitat que no tenen els grans mastodonts.

De l'altra, crec que podria tornar a sortir en aquest sentit una virtut autoorganitzativa, que jo crec que en part ja ha sortit, perquè Sabadell i Terrassa, com deia un amic meu economista el 1975 en una conversa privada, s'havien de convertir en un poble com aquells del Far West, abandonats.

En canvi, han sobreviscut, han trobat una adaptació, hi ha hagut dues formes industrials i d'urbanització. Per tant, malgrat l'enèsima crisi de la indústria tèxtil catalana que estem patint amb les importacions xineses, crec que hi ha una capacitat heretada, llargament cultivada, que es pot tornar a salvar, tant si hi ha una gran burgesia catalana com si no. Però alhora —i no tinc cap fórmula evidentment, ni la proposta, no sóc arbitrista—, si no recuperem, sobre unes bases realistes i autocrítiques, l'autoestima brutal, idealista, del Noucentisme, estem perduts, i crec que estem en una època millor que a l'època de Prat de la Riba. L'època de Prat de la Riba era molt més complicada perquè tenien aquella autoestima tan idealista que estaven fabricant aquells homes i que és la base del naixement de l'Institut d'Estudis Catalans. Aleshores jo em pregunto —i no tinc resposta—: per què nosaltres no tenim aquell grau d'autoestima, quan avui dia tenim uns elements, uns grans desafiaments, però alhora uns elements molt més estables, valuosos i efectius, que els que teníem en aquella època en què Catalunya estava molt més *inerte*, la societat catalana era immensament més convulsa i problemàtica que l'actual? Aleshores només assenyalo això: si no aconseguim, sense aquell idealisme noucentista de l'Eugeni d'Ors, un tipus de nova autoestima comparable a aquella, estem perduts, tot i tenir molts més elements per a encarar el futur que la Catalunya de Prat de la Riba.

327

MODERADOR: Per al·lusions, i molt breument, la Universitat Autònoma de Bellaterra era una estructura clarament franquista i es va fer per allunyar els estudiants o els joves llicenciats d'aquella època; el primer rector va ser franquista. Però hi va haver una llibertat, un esperit de llibertat, i encara que segurament Bandera Roja va fer el que va fer, no vam tenir cap problema a fer des del primer moment les classes en català. Hi havia una política i un esperit de concòrdia; segu-

rament que ningú no ens feia cas, allà abandonats al Vallès, però des del primer moment la Universitat Autònoma de Bellaterra va tenir un esperit de llibertat i de renovació abans de la mort del dictador. I, com suposo que molts de vosaltres, el dia que va morir el dictador, a la nit, allà ningú se'n va anar, almenys a la Facultat de Ciències, i el dia següent —no sé d'on en van treure tantes—, estava ple d'ampolles de cava buides, se les havien begudes. Jo com a testimoni ho puc dir.

FRANCESC VALLVERDÚ: Seré molt breu, perquè la veritat és que alguns dels ponents s'han passat molt dels deu minuts, tot i que és comprensible perquè el tema ho demanava. Totes les intervencions m'han interessat molt i cada una mereixeria un debat intens, perquè tracten de qüestions molt importants. Jo destacaria, particularment, la del doctor Reguant, potser perquè les altres no han estat tan sorprenents. Només voldria fer una menció —per al·lusions d'amistat, perquè hi vaig intervenir una mica—, a la referència que Josep M. Castellet no va parlar exactament sobre el que s'havia proposat. És que realment ell no havia de parlar de llengua, perquè ell havia dit cultura catalana i el seu futur, cultura catalana en el sentit de creació, no pas en el sentit antropològic, i així doncs s'ha de pensar si en Castellet havia de formar part o no d'aquest cicle; jo crec que això s'ha de tenir en compte. En canvi, estic molt d'acord que el model no pot ser poliglòt, perquè poliglòt és una cosa molt personal, i parlar d'un moviment social poliglòt, multilingüe, no funciona. Una persona com la Carme Junyent, que és molt crítica amb la normalització lingüística, parla que el multilingüisme pot ser la solució de la nostra crisi sociolingüística, i crec que és un element més que cal tenir en compte.

BLANCA SERRA: Doncs jo animaria l'Institut d'Estudis Catalans que faci un altre cicle, que continuï aquest cicle de pers-

pectives del segle XXI, perquè em sembla que hi ha aspectes que no s'han tractat prou, com ara l'aspecte dels Països Catalans com a territori en construcció i amb autoidentificació, etc.; a més si parlem del segle XXI, hauríem de saber què està passant amb la gent que ara té catorze, quinze o setze anys, quines perspectives hi ha. Sembla que les conclusions de l'informe PISA no eren gens favorables; quin tipus de català culte hi ha al nostre cap —si és que n'hi ha algun? Si ha de ser això o ha de tenir moltes llengües, què ha de saber, què és el que l'ha de preocupar. Podria ser objecte d'un altre cicle de perspectives, oi? A veure què passa amb la gent més jove, que al cap i a la fi serà la protagonista d'aquest segle XXI. I probablement altres elements com l'ecologia, etc., o el que ha assenyalat Salvador Reguant. Convindria fer un altre cicle i invitar gent que toqui altres teules... Miri, per exemple això de la meritocràcia, que em sembla que havia de ser la clau del Noucentisme, i que ara està en crisi també, és a dir que no sembla que el que hagi de dirigir la societat sigui la meritocràcia, sinó qui té més quartos, o qui és més penques o té més contactes quant a màfies. Això m'agradaria saber-ho també.

329

SALVADOR GINER: De totes les intervencions he de contestar brevíssimament la del doctor Balcells. Ell en sap més que jo —ho dic molt seriosament— però hi ha un debat. Albert: tu t'has posat al costat del factor desnacionalitzador dels governs espanyols, i jo no ho veig del tot clar, tu en saps més, però reconeix que un país com és Espanya, que té tres guerres carlines, quatre amb la Guerra Civil, amb el general Mola i *los navarros*, quatre guerres civils; i els governs isabelins i altres governs madrilenys no poden controlar ni el Maestrat, ni el País Basc, tret de Bilbao, perquè Zumalacárregui no va entrar a Bilbao, en una paraula no poden controlar el territori, mentre van perdent totes les colònies imperials, no sembla

que sigui un estat jacobí potent. És l'única observació que volia fer.

EVA SERRA: Jo volia plantejar que no hi ha miracles a la història. Si el nostre país d'alguna manera ha continuat, potser en part cal veure'n la causa en la naturalesa de l'Estat espanyol, d'una banda, però, de l'altra, en les estructures socials de Catalunya, és a dir, la propietat. És un tema fonamental; i l'altre tema fonamental ha estat durant molts segles el repartiment de la fiscalitat d'Estat a Catalunya. És a dir, emfiteusi, representació en l'època, més fiscalitat amb un rei molt pobre, és fonamental. Perquè aquí hi ha un problema de l'estructura de classes de Catalunya, que no té res a veure amb l'espanyola, ara potser sí, però no ha tingut mai res a veure amb l'espanyola. I després hi ha una altra cosa que també voldria plantejar i és que durant la transició es va parlar molt de poders fàctics i ara no se'n parla mai, i estem parlant d'Estatut sense parlar de poders fàctics, i per mi això és ideologisme pur, i prou.